

ОСОБЛИВОСТІ ОЗНАК НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ ТА ГРОМАДЯНСТВА

PECULIARITIES OF FEATURES OF ELECTRONIC SERVICES IN THE FIELD OF MIGRATION AND CITIZENSHIP

Тищенко І.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри загально-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Наукова стаття присвячена характеристиці особливостей ознак щодо надання електронних послуг у сфері міграції та громадянства державною міграційною службою України. Наведені нами основні загальні ознаки електронних послуг в цілому, а також зазначені якісно, оперативно та прозоро широко спектр послуг, що надаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо осіб у сфері міграції.

Актуальність вивчення теми щодо електронних послуг у сфері міграції та громадянства, пояснюється тим, що у сучасних умовах розвитку інформаційних технологій та їх практичного застосування в системі державного управління населення має можливість отримувати якісно, оперативно та прозоро широкий спектр послуг, що надаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування щодо осіб у сфері міграції.

Тому при запровадженні електронних послуг для їх користувачів мають бути доступними усі сервіси, а саме, наприклад, завантаження форм документів, подання яких необхідне для отримання електронної послуги, або заповнення цих форм в онлайн режимі за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій. Який в свою чергу досить тісно пов'язаний з таким сервісом, як зручність в доступі до актуальної інформації про послугу через відповідний портал або веб-сайт за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій. Тому всі сервіси вище вказані досить тісно пов'язані між собою та для забезпечення задач наступного сервісу, як забезпечення онлайн інформування суб'єкта звернення про стан надання електронної послуги.

Тому при цьому, на теперішній час, досить широко практикується sms- інформування, і навіть при теперішніх умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні, а саме за допомогою використання інформаційно-телекомунікаційних технологій та онлайн оплат за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій за надання електронної послуги, якщо така плата встановлена законодавством України.

Ключові слова: адміністративні послуги, міграція, міграційна політика, Державна міграційна служба, електронні послуги, громадянство.

The article is devoted to the characterization of the specific features of the features related to the provision of electronic services in the field of migration and citizenship by the State Migration Service of Ukraine. We provide the main general features of electronic services in general, and also indicate, based on the identified features of public electronic services, the specific features for the provision of electronic services in the field of migration and citizenship.

The relevance of studying the topic of electronic services in the field of migration and citizenship is explained by the fact that in the current conditions of development of information technologies and their practical application in the public administration system, the population has the opportunity to receive a wide range of services provided by executive authorities and local self-government bodies in relation to persons in the field of migration in a high-quality, efficient and transparent manner.

Therefore, when introducing electronic services, all services should be available to their users, namely, for example, downloading forms of documents that must be submitted to receive an electronic service or filling out these forms online using information and telecommunication technologies. This, in turn, is closely related to such a service as the convenience of access to up-to-date information about the service through the relevant portal or website using information and telecommunications technologies. Therefore, all of the above services are quite closely related to each other and to the tasks of the next service, such as providing online information to the subject of the application about the status of the electronic service.

Therefore, at the same time, SMS informing is currently widely practiced, and even under the current conditions of the legal regime of martial law in Ukraine, namely through the use of information and telecommunication technologies and online payments by means of information and telecommunication technologies for the provision of electronic services, if such a fee is established by the legislation of Ukraine.

Key words: administrative services, migration, migration policy, State Migration Service, electronic services, citizenship.

Актуальність теми дослідження визначається тим, що відбувається в Україні останніми роками триває процес державного оновлення управління надання електронних послуг у сфері міграційних процесів, засноване на європейських стандартах адекватності адміністрування, що за теперішніх умов дії правового режиму воєнного стану досить актуальний. Це робиться для побудови нової моделі в нашій країні державного управління, буде орієнтовано на забезпечення адекватності і уповноважені державними установами та їхніми агентами свободи людини і громадянина у сфері міграції Міграційною службою України.

Науково-теоретичною базою є законодавство України, акти Європейського Союзу, судова практика, наукові праці вітчизняних дослідників.

Зокрема, такі вчені, як: О. О. Воронятніков [16], М. О. Єфремова [17], О. П. Сікорський [20], С. В. Ковальов [18], А. В. Капуловський [19], та інші аналізували адміністративно-правовий статус міграційних органів та їх діяльність щодо надання адміністративних послуг.

Відповідно інститут адміністративних послуг активно досліджується вітчизняними науковцями. Проте, особливостям надання електронних адміністративних послуг у сфері міграційних правовідносин в умовах сучасних соціально-економічних, безпекових і міграційних викликів при дії правового режиму воєнного стану не приділено належної уваги.

За останньою інформацією, ситуація суттєво покращилася. Уперше після 2008 року Україна у 2022 році виправила негативну тенденцію втрати своїх позицій у світовому рейтингу електронного уряду (E-Government Development Index, United Nations) в тому числі з надання електронних послуг, піднявшись на 31 позицію – з 87 позиції у 2014 році на 56 у 2022 році [3].

Якщо говорити про ознаки надання електронних послуг, то ми хочемо виокремити наступні.

По-перше, електронні послуги надаються лише за *безпосередньою ініціативою (заявою) фізичних та юридичних осіб за допомогою електронного підпису, ідентифікації особи тощо*, незалежно від самої форми заяви

особи (усна чи письмова) та порядку її отримання органом влади. І. Коліушко наголошує, що немає значення, чи всі особи зобов'язані звертатися за конкретною електронною послугою, як, наприклад, за отриманням загальногромадянського паспорта, чи лише окремі категорії суб'єктів права, як у випадку з отриманням будь-якої ліцензії [4; 1].

По-друге, необхідність і, відповідно, можливість отримання конкретної електронної послуги передбачена законодавством України. Надання електронної послуги можливе лише у випадку, коли є спеціальне правове регулювання порядку надання такої послуги. Вимога особи до органу влади вчинити якісь дії на її користь може розглядатися як електронна послуга лише тоді, коли порядок розгляду цієї заяви є чітко регламентованим. Не можна вимагати від органу влади надати електронну послугу, якщо її надання не передбачено законом. Так, згідно п. 2 Положення державного веб-порталу електронних послуг постанови КМУ від 4 грудня 2019 р. № 1137 єдиний державний веб-портал електронних послуг має офіційну адресу в Інтернеті – diia.gov.ua. Проте на сьогоднішній день зазначений портал тільки починає роботу та ще має певні недоліки [5; 13].

По-третє, встановлені повноваження органу публічної адміністрації у сфері надання електронних послуг. За загальним правилом, за конкретною електронною послугою можна звернутися лише до певного (тільки одного) органу влади, визначеного законом, на відміну від інших видів звернень, які можуть бути розглянуті та вирішені більш широким колом суб'єктів. На сьогоднішній день держателем надання електронних послуг є Міністерство цифрової трансформації, згідно постанови КМУ «Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг» від 4 грудня 2019 р. № 1137 [5].

Наступним, ми хочемо наголосити, що для отримання електронних послуг суб'єктам звернення необхідно *виконати певні вимоги, визначені нормативно-правовими актами*. Ви можете отримувати електронні послуги лише за умови дотримання вимог законодавства України. Таким чином, електронна послуга має остаточну форму єдиного адміністративного акту звернення [5]. При задоволенні заяви особи цей акт має типову форму (данні, довідка, електронні водійські права, реєстрація тощо) [5].

Виходячи із виділення ознак публічних електронних послуг ми хочемо запропонувати наступні, нижче викладені характерні ознаки, саме для надання електронних послуг у сфері міграції та громадянства.

По-перше, надання конкретних електронних послуг у сфері міграції та громадянства повинна бути передбачена на законодавчому рівні. Надання електронних послуг у сфері міграції та громадянства можливе лише у випадку, якщо є спеціальне адміністративно-правові засади порядку надання зазначеної послуги. Так, вимога особи до певного суб'єкта влади вчинити будь-які дії на її користь може бути як електронна послуга лише тоді, коли процедура розгляду цієї заяви є має чіткий регламент або відповідну процедуру. Не можна вимагати від органу публічної адміністрації надати електронні послуги у сфері міграції та громадянства, якщо її надання не передбачено нормативно-правовими актами. Хотілося би зазначити, що на сьогодні кількість та види електронних послуг у сфері міграції та громадянства зазначено на підзаконних актах, а загальні положення частково лише відображенні на законодавчому рівні, зокрема в Законі України «Про адміністративні процедури» [6], проте окремого закону України «Про електронні довірчі послуги» [7] на сьогоднішній день не розроблено та не прийнято.

Для отримання електронних послуг у сфері імміграції та громадянства апелянт повинен відповідати вимогам, викладеним у Указі. Так, послуги електронної імміграції та громадянства доступні, лише якщо ви відповіда-

єте вимогам законодавства. Наприклад, видача паспорта громадянина України замість викраденого особа повинна подати згідно постанови «Про затвердження положень про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон» від 26.06.1992 [8]: заява про видачу паспорта; дві (або три – у разі одержання втраченого паспорта в іншому територіальному підрозділі) фотокартки розміром 3,5 x 4,5 см із зображенням, яке відповідає досягнутому віку (фотокартки, що подаються для оформлення паспорта, мають бути виконані з одного негатива, із зображенням обличчя виключно анфас, без головного убору, виготовленими на тонкому білому або кольоровому фотопапері без кутика; для громадян, які постійно носять окуляри, обов'язкове фотографування в окулярах); платіжний документ з відміткою банку про сплату державного мита або оригінал і копію документа про звільнення від сплати державного мита; копія постанови про порушення або відмову в порушенні кримінального провадження, що видається поліцією за результатами розгляду заяви про викрадення паспорта; бездомні громадяни оформлюють паспорти замість викрадених за місцем майбутньої реєстрації місця їх проживання або перебування. При цьому до заяви про втрату паспорта долучається копія заяви про реєстрацію майбутнього місця проживання або перебування та копія виданого відповідним центром обліку бездомних осіб посвідчення про взяття на облік бездомної особи [8].

Електронні послуги у сфері імміграції та громадянства надаються виключно за безпосередньою ініціативою (заявою) фізичної особи незалежно від форми звернення фізичної особи та виключно в порядку надходження до адміністративних органів. Наприклад, на офіційному сайті Державної міграційної служби України зазначено, що видача тимчасового посвідчення громадянина України видається особам, які досягли шістнадцятирічного віку, набули громадянства України та взяли зобов'язання припинити іноземне громадянство протягом двох років з моменту набуття громадянства України. У разі необхідності особисто звернутися до Державної міграційної служби України за місцем проживання з письмовою заявою про надання електронних послуг у сфері громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб та подати необхідні документи щодо отримання тимчасового посвідчення громадянина України [9]. Також зазначене твердження підтверджується законом України «Про громадянство України» від 18.01.2001 [9].

Нормативно-правові акти повинні уповноважити компетентні адміністративні органи надавати всі види електронних послуг, пов'язаних з імміграцією та громадянством. Таким чином, відповідні державні послуги у сфері імміграції та громадянства доступні лише для окремих органів влади, визначених на законодавчому рівні. Це відрізняється від інших типів скарг, які можна розглядати та вирішувати з ширшого предмета. Згідно підпункту 36 п. 4 «Положення про Державну міграційну службу України» Державна міграційна служба України відповідно до покладених на неї завдань: надає адміністративні послуги, як вид публічних послуг відповідно до закону [10].

Суб'єкти оскарження мають право звертатися за електронними послугами у сфері імміграції та громадянства, а адміністративні суб'єкти щодо прийняття відповідних рішень приймають рішення про здійснення чи відмову в таких діях (на власний розсуд). Так, підставою для відмови у наданні електронних послуг щодо оформлення виїзду за кордон на постійне проживання є: а) обізнаність з відомостями, які становлять державну таємницю, – до закінчення терміну, встановленого статтею 12 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» від 21.01.1994 [11]; б) стосовно особи у порядку, передбаченому кримінальним процесу-

альним законодавством, застосовано запобіжний захід, за умовами якого їй заборонено виїжджати за кордон, – до закінчення кримінального провадження або скасування відповідних обмежень; в) особа ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на неї судовим рішенням, – до виконання зобов'язань; г) особу засуджено за вчинення кримінального правопорушення – до відбуття покарання або звільнення від покарання; д) особа перебуває під адміністративним наглядом Національної поліції – до припинення нагляду [11; 12].

Електронні послуги у сфері імміграції та громадянства повинні мати остаточну форму єдиного адміністративного акта [6]. Таким чином, у разі задоволення звернення фізичної чи юридичної особи зазначений акт має типову форму (довідка, довідка, дозвіл, ліцензія тощо), а лише рішення органу про вчинення певної дії, його можна вважати адміністративним актом. Предметом правовідносин щодо надання електронних послуг є міграція та громадянство. Згідно Закону України «Про адміністративні послуги» [6] та на офіційному сайті Державної міграційної служби України (<https://dmsu.gov.ua/poslugi.html>) існує перелік електронних послуг, які надають відповідні суб'єкти публічної адміністрації у сфері міграції та громадянства.

Надання електронних послуг у сфері імміграції та громадянства є сучасною інформаційно-комунікаційною системою. Для замовлення е-посвідчення та/або е-свідоцтва така особа повинна завантажити на смартфон мобільний додаток Єдиного державного веб-порталу електронних послуг «Дія» та пройти електронну ідентифікацію [15; 6]. У свою чергу розробники додатку «Дія» ставлять собі за мету досягти 15 млн. активних користувачів до кінця 2021 року. А вже в березні цього року всі мобільні опера-

тори мають відмовитися від тарифікації даних для додатку «Дія» [15; 6].

На офіційному сайті «Портал Дія» визначаються наступні напрями розвитку мобільного застосунку «Порталу Дія»: цифровий паспорт. Електронна версія документа дозволить не носити з собою ID-картку та витяг до неї; цифровий закордонний паспорт. Ним можна користуватися так само, якщо не має посвідчення водія чи ID-картки так само, як і оригіналом документа тощо [16; 6].

Отже, зробивши підсумок викладених нами ознак та їх особливостей, ми хочемо сказати, що під електронними послугами у сфері міграції та громадянства необхідно розуміти регламентовану правовими нормами діяльності органів публічної адміністрації за допомогою сучасних інформаційно-телекомунікаційних систем з приводу правового зв'язку між громадянином України та державою, зокрема, прибуття та залишення України іноземців та осіб без громадянства на постійне проживання із відповідним розглядом заяви суб'єкта звернення про видачу певного документа (цифровий паспорт; цифровий закордонний паспорт тощо), спрямованого на забезпечення її прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків. А особливостями надання електронних послуг у сфері міграції та громадянства ми хочемо віднести саме процедуру встановлення певної форми ідентифікації особи за допомогою електронного підпису, BankID, сертифікатів акредитованих центрів сертифікації ключів тощо. А також, систему використання сучасних інформаційних технологій під час надання електронних послуг у сфері міграції та громадянства й високу швидкість надання послуг у сфері міграції та громадянства порівняно із традиційною формою надання публічних послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративні послуги ДМС та МВС : Аналіз правових засад надання та результати соціологічного дослідження / під заг. ред. Белоусова Ю.Л., Батчаєва В.К. Київ : 2013. 92 с.
2. Адміністративні процедури і адміністративне судочинство в Німеччині : зб. матеріалів / пер. з нім. Київ : ТанDEM, 2006. 180 с.
3. United Nations E-government Survey 2014. E-Government for the Future We Want / United Nations. New York, 2014. URL: http://unpan3.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf (дата звернення: 26.04.2023).
4. Актуальні питання суспільних трансформацій в Україні: безпековий та євроінтеграційний виміри : колект. моногр. / під заг. ред. Ю. В. Палагнюк, С. І. Шкірчака. М.: Видавництво ЧНУ імені Петра Могили, 2018. 300 с.
5. Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1137 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26. 04.2023).
6. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 26. 04.2023).
7. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 26. 04.2023).
8. Про затвердження положень про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон : Постанова Верховної Ради України від 26.06.1992 № 2503-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2503-12#Text> (дата звернення: 26. 04.2023).
9. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 26. 04.2023).
10. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 360 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26. 04.2023).
11. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 № 3857-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 26. 04.2023).
12. Мороз В.П., Мінка Т.П. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права осіб з інвалідністю на отримання електронних послуг у сфері міграції та громадянства. ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ. Серія: право, публічне управління та адміністрування. №5. 2022. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgzGsmNQBFmJHxxqzBnDtdgktRQZ?projector=1&messagePartId=0.3> (дата звернення: 26. 04.2023).
13. Мороз В.П. Особливості правового регулювання надання електронних послуг у сфері міграції. Адміністративне право. Європецькі перспективи № 1, 2023. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgzGsmNQBFmJHxxqzBnDtdgktRQZ?projector=1&messagePartId=0.4> (дата звернення: 26. 04.2023).
14. Мороз В.П. Адміністративно-правові аспекти надання адміністративних послуг уповноваженими органами у сфері міграції. Актуальні питання юридичної науки. Науковий юридичний журнал № 18. 2022. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgzGsmNQBFmJHxxqzBnDtdgktRQZ?projector=1&messagePartId=0.5> (дата звернення: 26. 04.2023).
15. Drozd, O., Romanov, M., Moroz, V., Stremenovskiy, S., & Zeleniy, V. (2022). The right of citizens to assemble peacefully, unarmed, to hold rallies and demonstrations: historical origins and genesis of formation. Amazonia Investiga, 11(51), P. 257–266. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.26> (дата звернення: 26. 04.2023).
16. Воронятніков О. О. Правовий статус Державної міграційної служби України. Науковий вісник Академії внутрішніх справ. 2011. № 6. С. 31–37.
17. Сфремова М. О. Діяльність Державної міграційної служби України щодо надання адміністративних послуг : питання сьогодення. Право і суспільство. 2015. № 4. Частина 2. С. 119–125.

18. Камардіна Ю.В., Ковальов С.В. Сучасні тенденції розвитку сфери адміністративних послуг в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2018. № 15. С. 73–82.
19. Капуловський А.В. Нормативно-правові засади надання адміністративних послуг: їх еволюція та сучасний стан. *Державне управління : теорія та практика*. 2013. № 2. С. 246–254.
20. Сікорський О. П. Поняття та структура адміністративноправового статусу Державного департаменту у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб МВС України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 43. С. 229–234.